

Starší ponorky – nákup, prodej. Ten inzerát se objevil v *Piccolo banditore* 26. října 1963. Zřejmě se ocitl v situaci, kdy až po uši tonul v dluzích, různé veřejné instituce a dokonce i ministerstva ho vodily za nos statisícovými přísliby, lichváři ho drželi pod krkem, pronásledovali ho majitelé pozemků a hangárů, kde přechovával svá letadla a rozbombardované vojenské mosty, a tak byl nucen pokusit se prodat pár zvlášť neskladných kusů, jenže ve chvíli, kdy se už chystal, že je prodá, se ho zase zmocnili jeho démoni a tak se snažil i nakupovat – není jasné, za jaké peníze, ale rozhodně to zkoušel – ponorky, tanky nebo minolovná zařízení.

Mohl by to být začátek, předsálí Muzea, hned jak se vejde dovnitř. Na stěně proti vchodu veliká černá obrazovka, na ní chvějící se nezřetelné linky, v pozadí zvuk tekoucí vody. A ze tmy vystoupí jeho tvář na fotografii z počátku sedmdesátých let. Hlava, která se vynoří z temných vod, horečnaté, bystré oči, nitky potu, kapky vody stékající podél panonských lícních kostí. Uprostřed sálu ponorka, U-Boot c. a k. válečného námořnictva z první světové války, kterou možná zakoupil, nebo kdoví jak ji získal. Starší ponorky – nákup, prodej. Zvučný, vemlouvavý hlas. Převzatý z různých rozhlasových nahrávek Rádia Terst a zručně zpracovaný. Neškodná reklama, která nic nestojí a díky hlasu – nově pospojovanému, a tedy pravému, absolutnímu, žádný náhodně se měnící hlas ve chvíli, kdy dotyčný promlouvá – působí vábivě jako dohazovačovy pobídky z přítomí. Do Muzea by se vstupovalo jako do nočního podniku s neonovými přísliby. To možná není špatný nápad, pomyslela si Luisa. Ovšem chybí tu zlatý hřeb, ta nejžádanější atrakce, o níž všichni mluví, pověstné

zápisníky. Iniciační tajemství, ale bez *dulcis in fundo*, obilný klas, který zasvětil adepta.

Rodina se k věci vyjádřila jednoznačně v dopise zaslaném šéfredaktorovi *Corriere Adriatico*, otištěném na viditelném místě. „... Dovolte nám, jako dědicům, vyjádřit podiv a roztrpčení nad článkem zveřejněným 12. března tohoto roku ve Vašich novinách. Nechápeme, z jakého titulu a jakým právem si dovoluujete ohlásit, že i jeho deníky – ty tisíce stránek obsažených v očíslovaných sešitech, se spoustou odkazů a vsuvek – budou spolu s velmi rozsáhlým vojenským materiálem vystaveny v Muzeu, dokumentujícím válku na oslavu míru, v Muzeu, které se ve své bujné, ale vždy uvážlivé představitosti rozhodl nazvat Ares pro Irenu – bůh války jako apoštol míru. Máme pochopitelně radost, že se Nadace, založená okresním a městským úřadem, rozhodla zřídit Muzeum, sen, jemuž zasvětil život, zrenovovat domky, maštale, autoopravnu a dokonce i travnatý, zakrytý prostor bývalé jízdní dráhy. Doufáme, že tentokrát bude projekt zdárně dokončen, vždyť se o něm hovoří už celou věčnost, chystají se programy, dávají se sliby, jako na kolovrátku. Pokud jde však o deníky, ty jsou a zůstanou výlučně majetkem nás, dědiců, třebaže jedna jejich část nám byla fakticky, na základě jakýchsi puntičkářských a nám nepochopitelných byrokraticko-právních klíčků dočasně zabavena. To nám však neubírá právo nakládat s nimi podle svého uvážení, pochopitelně nikoli v zájmu našem, nýbrž v zájmu občanů, společnosti, lidstva, a řídit se přitom jeho příkladem, příkladem člověka, který svému poslání, ideálu a velkolepému předsevzetí obětoval vše, kariéru, majetek, zdraví, blahobyť rodiny a nakonec i život.

Jsme připraveni poskytnout tento dar, přenechat ho všem – neboť morální odkaz Muzea patří všem –, dát

k dispozici děla, ponorky, tanky a zbraně všeho druhu, které dlouhá desetiletí sbíral, aby zdokumentoval hrůzy války a nutnost míru. Je ovšem skandální, že žádná veřejná instituce se za celá ta léta nesnažila nalézt vhodný prostor, kde Muzeum zřídit. Nicméně pokud jde o deníky obecně a zvláště o ty, které tak podivně zmizely a které byly plné cenného, ale také ožehavého materiálu, jak ostatně nejednou zmínil právě Váš *Corriere Adriatico*, jsme si jisti, vážený pane šéfredaktore, že Vaše noviny, vědomy si významu a choulostivosti problému, nebudou...“

Noviny ho místo v rubrice dopisů čtenářů uveřejnily na stránce kultury s pěkným nápadným titulkem i podtitulkem. Na tom nebylo nic divného, že chtěly k případu znovu přitáhnout pozornost. Ten příběh vždycky zapůsobil, především po procesu, po němž, jak už se při procesech stává, zůstalo ještě víc pochyb, než bylo dřív. Luisa odložila noviny na haldu sešitů, zápisníků, listů, lejster, cédéček, dévédéček, s nimiž pracovala, aby utřídila a v případě potřeby doplnila poznámky, které on sám nastínil a které měly objasnit jednotlivé muzejní exponáty, jejich funkci, historii, kdo je vynalezl, která továrna je vyrobila, příběh inženýrů a dělníků, co na nich pracovali, které vojenské jednotky jimi byly vybaveny, v kterých bitvách byly poškozeny, kdo je řídil, kdo je namířil, kdo nabil, kdo zahynul v jejich troskách. Například zařízení na vyhledávání námořních min zamýšlela umístit vedle usměrňovače rtuťových par, připadalo jí, že by tvořily dvojici, smrt pod vodou a smrt ze rtuťových výparů, smrt způsobenou, zažehnanou nebo oddálenou, ale pořád smrt. Smrt k muzeím pasuje. Ke všem, nejenom k Muzeu války. Každá výstava – obrazů, soch, předmětů, přístrojů – je neživé zátiší, a lidé, kteří se tísní v sálech a jako stíny je naplňují a vyprazdňují, se trénují na budoucí pobyt ve věčném muzeu

lidstva, světa, v němž je každý neživým zátiším. Tváře jako ovoce utržené ze stromu a naaranžované na míse. I když vlastně on v tomhle ohledu...

Luisa usedla k počítači v kanceláři, kterou jí přidělili, když ji Nadace pověřila vypracováním projektu Muzea. Jen jednu místnost, zato prostornou, zřízenou v jedné z maštálí. Kancelář uprostřed rozlehlých volných prostor se jí líbila. Jedním oknem viděla několik exponátů provizorně rozmístěných ve velké vedlejší místnosti. Podlouhlé, víceméně válcovité zelenavé zařízení na vyhledávání min připomínalo kapustňáka, toho mořského tvora, který se pohybuje nemožně, ale tiše, aby dopadl kořist. Venku se toho večera větve dubu ve větru natahovaly k jejímu oknu jako pařáty, chapadla opatřená háky se vymršťovala ze tmy do světla lucerny a s pohupováním se vracela do přítmí, kořist jim zase unikla – kolikrát ještě? Luisa se zachvěla, na okamžik jí připadalo, že cítí léta jako temný vodní sloupec bušící jí do skrání, a ta bolest hlavy ji nesmyslně přiměla myslet na lásku – anebo na její konec, pro ni to beztak vyjde nastejno.

Ta rýha vedle úst, která se nicméně většinou každému líbí, to nebyla doopravdy vráska, ale ona ji občas vnímala jako jizvu. Polibek, hryznutí – začínám být jako on. Jak se tu věčně probírám jeho papíry, až nevím, čím jsem, jak se zabývám jeho kulometry a meči a navíc jsem si navykla brát si večer pár lejster a fotografií domů, a dokud mě spánek nepřemůže, přemýšlet o jejich uspořádání, nakonec začnu věřit, že válka je všechno a každé znaménko že je jizva. Prstem zlehka přejeđe po ostří meče, prozatím opřené o stěnu. Na kůži zůstala zřetelná rýha, ale brzy zmizela.

I přes svůj strašlivý konec pravděpodobně nikdy nepoznal jizvy, které každá věc zanechá v srdci. Možná ani neslyšel, jak život s vyceněnými zuby vrčí ve tmě, a ani neviděl tmu,

protože pořád jen koukal na zem, kutal, hledal, objevoval a sbíral ty nesmyslné předměty, monoxyly, střepiny granátů, otlučené ešusy, sluchátka polních telefonů, zploštělé nábojnice, zapalovače granátů. Baterkou si v noci svítil jen na zkyplenou půdu, rozkopané díry, dno krasových dolin, přilbu zrezlou v trávě.

Takhle trávil noci, utrmácený, ale jinak v pořádku, šťastný z těch studených mrtvých věcí, které vyhrabal ze země nebo je dostal od poraženého vojska nebo z odstrojovaných lodí v loděnici. Nevšimal si života, jenž kolem něho šelestí stejně jako kolem všech ostatních a hrozí smrtí a zkázou – žádnou dobrou smrtí, která už je mrtvá a nikomu neublíží, nýbrž nepřetržitým živým umíráním těla a srdce, stále skomíravějším světlem v duši, chladem v kostech vražednějším než plameny, které ho obklopí v jeho poslední hodině v té dlouhé pohodlné rakvi, kterou tam v hale užíval na spaní. Kolem něho neuspořádaně nakupené tanky, raketometry a jatagany, všechno to železné haraburdí z válek, které byly milníky jeho života – tank zkonfiskovaný v roce 1945, tendr, rok výroby 1947, úlomky a konstrukční prvky zničeného otočného mostu Ponte Verde, tvořícího umělou hranici mezi Canal Grande a mořem. A on, sám se svou rakví ve skladišti přeplněném zbraněmi čekajícími na Muzeum, ve skladišti, kde vzplanul požár. Bylo to jen jeho království, nikdo jiný ho neobýval, všichni živí odešli, všichni ti, co brání míru, protože potřebují k životu válku, i doma, v rodině, v posteli. Někdy se stává, pomyslela si Luisa, když si dělala poznámky ohledně toho přístroje na miny, že se člověk probudí o něco dřív, kdy úsvit jen matně proniká žaluziemi, a pokradmu se z jednoho polštáře k druhému, jako z jednoho zákopu k druhému, zahledí na spícího druha. K žádnému útoku nedojde, ale on je stejně ve střehu, v nejistém očekávání palby. Když se ve škole učili

o třicetileté válce, hned jí na mysl vytanula rodina. Ne ta její, to ne... rodina obecně. Pokud jde o ni, zatím ještě nevěděla, jestli nemít vlastní rodinu je dobře, nebo špatně, a proč když na to pomyslí, ucítí na okamžik v srdci prázdnotu.

Usínal v rakvi, zatím ještě nebyl mrtvý, ale tak pokojný a vyrovnaný, jako kdyby už mrtvý byl, jako je teď, kdy se probírám jeho lejstry, a připadá mi, že je to jeho prach, popel ze spáleného těla, který oné noci – vlastně až následujícího rána, když hasiči po mnoha hodinách požár uhasili – jen vyšetřovatelé dokázali rozeznat od popela z dřevěné rakve, která shořela s ním. Možná se bál umírání, ale určitě ne smrti. Mezi těmi džípy, bajonety, šavlemi a šerpami se cítil bezpečně jako mezi sochami a náhrobními kameny na hřbitově, kde meč, který v pozdvižené ruce třímá mramorový rytíř bdící nad hrobem, nikdy nepoklesne, aby ůal. Prý dokonce napsal prezidentovi Spojených států a požádal ho o zaměřovač Norden, co svrhl bombu na Hirošimu.

2.

„**A**res pro Irenu aneb Arcana Belli. Totální Muzeum války za nástup míru a dezaktivaci dějin.“ Toto nadnesené pojmenování Muzea, vyskytující se opakovaně v jeho sešitech a v denících – změnit minulost, psal, převrátit čas, udělat z něho jízdu v protisměru –, zamýšlela Luisa promítat na vnitřní stěny Muzea. Pokud ovšem bude vůbec někdy dokončeno. Zatím bylo jen ve stadiu hypotetických úvah, projektu, který jí svěřila Nadace a odbor kultury městské rady a jemuž se snažila dát nějakou podobu. Představovala